

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK VE KARAR VERME STRATEJİLERİNE YÖNELİK KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

COMPARATIVE ANALYSIS OF VOCATIONAL MATURITY AND DECISION MAKING STRATEGIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Yeliz AKINTUĞ **, Cem BİROL ***

ÖZET: Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerin sahip oldukları mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejilerinin belirlenmesi ve lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki karar verme stratejileri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Nicel araştırmaya uygun olarak veriler toplanmış ve betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Yakın Doğu Kolej'i, lise 9.sınıfta öğrenim gören toplam 167 öğrenci katılmıştır. Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen "Mesleki Olgunluk Ölçeği" ve Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen "Karar Verme Stratejileri Ölçeği" uygulanmıştır. Veriler, yüzdelik-frekans, ortalama ve çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) ile değerlendirilmiştir. Bulgulara göre, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin düşük; karar verme stratejileri alt ölçeğinden ise mantıklı karar verme stratejisini daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden alınan puanlarda ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırma bulguları, okullarda sunulacak olan meslek danışmanlığı ile ilgili daha fazla uygulamaların yapılmasına yönelik çalışmaların planlanması ve yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Anahtar sözcükler: mesleki olgunluk, karar verme stratejisi, lise öğrencileri

ABSTRACT: The purpose of this study is to determine the vocational maturity levels and decision making strategies of high school students and to display whether there is a significant difference between the vocational maturity levels and decision making strategies of high school students. Data were collected as appropriate for a quantitative study and screening model was used which is a descriptive research method. A total 167 students who were enrolled at 9th grade of Near East High School participated at the study. "Vocational Maturity Scale" developed by Kuzgun and Bacanlı (1996) and "Decision Making Strategies Scale" developed by Kuzgun (1992) were employed. The data were evaluated with average and multi-variate analysis of variance (MANOVA). According to the findings, it has been determined that vocational maturity levels of high school students is low but that they employ the rational decision making strategy, which is a sub-scale of decision-making strategies, more frequently than other strategies. Significant difference has been identified in the scores received from decision making strategies according to the vocational maturity levels of the students. Research findings revealed a necessity for planning and conducting studies for more implementation related to vocational counseling which will be provided at schools.

Keywords: Vocational maturity, decision making strategies, high school students

1. GİRİŞ

Günümüzde bilim ve teknoloji bireylerin yaşamını büyük oranda olumlu yönde etkilese de birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Özellikle teknolojiye daha çok zaman ayıran insanlar duyuşsal noktalardaki ilişkilerde sıkıntıları daha yoğun olarak yaşamaktadırlar. Duyuşsal noktalardaki sıkıntılar genelde insanları çevresini tanıma oranını olumsuz yönde etkilerken, özeld ise yakın alanlarındaki meslekleri ve kendilerini tanımalarını sınırlamaktadır. Bu bağlamda dinamik toplum yapısı içerisinde ortaya çıkan sosyal değişimler, ekonomik gelişmeler ve sanayileşme, eğitim kurumlarının nitelikli insan gücü yetiştirilmesi ve bireylerin kendi özelliklerine uygun meslek seçebilmeleri yönündedir. Toplumların gelişmesi, sağlıklı kararlar verebilen bireylerin yetiştirilmesi ile ilişkilidir. Bireylerin sağlıklı meslek kararı verebilmeleri ise alana yönelik iyi bir bilgi birikimi ve analizi gerektirmektedir. Bir diğer değişle, bireylerin sağlıklı bir karar verebilmeleri için kendileri hakkında ve meslekler hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmaları ve kendi özellikleri ile mesleklerin özellikleri arasında bir bağlantı kurmaları gerekmektedir. Kendi özelliklerine uygun mesleklere yerleşen kişilerin daha sonraki çalışma yaşamında daha üretici ve mutlu bir biçimde çalıştığı

** Doktora Öğrencisi, Öğretim Görevlisi, Yakın Doğu Üniversitesi, e-posta: y.akintug@hotmail.com

*** Prof, Yakın Doğu Üniversitesi, e-posta: cbirol@neu.edu.tr

görülmektedir. Bunun yanı sıra meslek seçimi bireylerin, aile ve diğer sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. Önemli olan, bireyin kendi gelişimine en çok fırsat hazırlayacak gereksinmelerini en iyi biçimde doyurabilecek olan mesleği seçmesidir (Kuzgun, 2000). Yeşilyaprak (2003)'ın belirttiği gibi meslek kararı, bireyin dünya görüşünü, günlük yaşam tarzını, diğer kişilerle olan ilişkilerini ve alışkanlıklarını biçimlendirmesi ve toplumun gelişmesini sağlayacak insangücünün planlanması açısından da önemlidir.

Mesleki olgunluk kavramı gelişimsel kuramların merkezinde yer almaktadır. Super (1957), çalışma sonuçlarına göre meslek gelişimini evrelere ayırarak her evrede bireylerin yerine getirmesi gereken gelişim görevleri olduğunu belirtmiştir. Meslek gelişimi ve meslek gelişimi görevleri kavramları doğal olarak meslek olgunluğu kavramını ortaya çıkarmıştır. Bireylerin meslek seçimine ilişkin en önemli gelişim görevleri ise; giderek artan ölçüde kendini tanıma, olumlu, gerçekçi bir öz kavramı geliştirme, çalışmaya ve çeşitli mesleklere karşı olumlu tutum geliştirme, iş dünyası hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olma ve doğru tercihler yapabilmeye olarak tanımlanmaktadır (Akt.Kuzgun, 2000). Mesleki olgunluk ise, bireylerin gelişim dönemlerine uygun olarak gerçekçi meslek seçimi yapabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilere sahip olma ve gelişim görevlerini yerine getirebilme olarak tanımlanmaktadır (Savickas, 1984; King, 1989). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi mesleki gelişim kuramına göre, özellikle mesleki gelişim evrelerinden "Araştırma evresi"nde olan ve mesleki kararını verecek olan lise öğrencilerinin sağlıklı seçimler yapabilmesi için mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bireylerin gelişim dönemlerine özgü mesleki olgunluğu kazanabilmeleri için mesleki tutum ve davranışları üstlenmeleri gerekmektedir. Literatür incelendiği zaman, mesleki olgunluk kavramının birçok değişkenler ile ilişkinin araştırıldığı görülür. Özellikle cinsiyet, (Akbalık, 1991; Sekmenli, 2000; Lee, 2001; Çoban, 2005) yaş, sınıf düzeyi (Yazar, 1997; Bal, 1998; Sahraç, 2000; Acısu, 2002) benlik kavramı, kişilik özelliği ve denetim odağı (McDonald ve Jessell, 1992; Gardner ve Beatty, 2001; Sahraç, 2000; Çoban, 2005) akademik başarı (Luzzo, 1993; Powell ve Luzzo, 1998; Bal, 1998; Acısu, 2002; Sahraç, 2000) ve ailenin etkisi; sosyal desteği, ailenin sahip olduğu tutum, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi (Akbalık, 1991; Yazar, 1997; Kracke, 1997; Bal, 1998; Kağnıcı, 1999; Turner ve Lapan, 2002; Akbaba, 2002; Sahraç, 2000; Sekmenli, 2000; Çoban, 2005; Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010) gibi konuyla ilgili birçok değişkenle incelendiği görülmektedir.

Crites (1969), mesleki olgunluğu sadece meslek seçimi olarak almamış, gencin karar vermeye karşı tutumları, iş gereklerinin anlaşılması, planlama etkinlikleri, yetenekler ve mesleki becerilerinin gelişimi olarak da belirtmiştir. Eğer birey, karar vermeye karşı mantık dışı ve kalıplaşmış inançlardan uzak şekilde sağlıklı bir tutum geliştirmişse kendi yetenek ve kişilik özelliklerine uygun bir meslek seçebilecek mesleki olgunluğu elde etmiş olacaktır (Akt. Doğan ve Kuzgun, 2008). Mesleki kararsızlık, mesleki olgunluğu etkilemektedir ve son yıllarda bu konular üzerinde çalışmalar yürütülmüştür (Hamamcı ve Çoban, 2007).

Caroll (1980)'a göre karar verme davranışı, karar verilmesi gereken bir durumun farkına varılmasıyla başlayan ve bireyin bu durum karşısında, ne zaman ve nasıl karar vereceğini belirlediği bir etkinliktir. Karar verme davranışı, birbirini izleyen evrelerden oluşan bir süreç olarak ele alınmaktadır. Birey, karar verme süreci içerisinde, belirli bir yaklaşımda bulunarak, durumu değerlendirmekte, seçenekleri ve bu seçeneklerin doğurgularını incelemekte ve değerlendirmelerinin sonucu olarak istediği bir seçime yönelmektedir (Akt. Ersever, 1996). Kuzgun (2000) ise karar verme davranışını, bireyin bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu zaman, ya da ihtiyacı giderecek uygun bir hedef olup olmadığı kesin değil iken yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlanmaktadır.

Karar verme durumuyla karşı karşıya kalan bireyler farklı tepkiler gösterdikleri gibi, farklı karar verme stratejilerini kullandıkları da literatürde tanımlanmaktadır (Johnson, 1978; Osipow ve Redd 1985; Friedman ve Mann, 1993; Scott ve Bruce, 1995; Thunholm, 2004). Kuzgun'a göre ise içtepisel bireyler karar verirken isteklerini ön plana alırlar ve hoşlarına giden seçeneğe hemen yönelerek karar verirler. Mantıklı bireyler seçenekleri dikkatle inceler ve her birinin olumlu-olumsuz yönlerini değerlendirirler. Bağımlı bireyler başkalarının önerilerine önem vererek, diğer kişilerin doğruyu bileceğine inanırlar; kararsız bireyler ise verdikleri kararlardan hoşnut olmazlar ve değiştirmeye çalışırlar (Kuzgun, 2005).

Bu konuda yapılan araştırmalar bireylerin sağlıklı bir karar verebilmeleri için akılcı bir yaklaşımın kullanılmasının ve mantıklı karar verme stiline uygulanmasının daha etkili olduğunu ve bireylerin daha uygun kararlar almasını sağladığını göstermektedir (Ersever, 1996). Bireyler mantıklı bir karar verme stratejisi kullanabildiği gibi, özellikle karar vereceği konuda yeterli bilgiye sahip değilse, bu stratejileri bilişsel dengesizliğini gidermek amacıyla da kullanabilmektedir (Payne, Bettmen ve Johnson, 1993).

Meslek seçimi karmaşık ve uzun bir süreç sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte ise bireylerin meslek seçimini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Fakat Bacanlı ve Sürücü (2006)'nın de ifade ettiği gibi, öncelikle ergenlerin sahip olduğu karar verme stratejilerinin belirlenmesi yapılacak olan hizmetlerin planlanması açısından daha etkili olabilir. Buradan hareketle bu çalışmada öğrencilerin sahip oldukları mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin saptanmasının önemli olduğu düşünülmüş ve araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme stratejileri arasındaki ilişki odağından hareket etme nedeni ise, bu denli önemli olan meslek kararının sağlıklı bir şekilde verilebilmesi ve okullarda etkili psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yürütülebilmesi için öncelikle öğrencilerin sahip olduğu mesleki olgunluk düzeylerinin saptanması ve bunun yanında öğrencilerin sahip olduğu karar verme biçimlerinin belirlenmesi gereğinin sonucudur. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Araştırmaya katılan;

1. Lise 9. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri nedir?
2. Lise 9. sınıf öğrencileri hangi karar verme stratejisini kullanmaktadır?
3. Lise 9. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki karar verme stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mı?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırmaya uygun olarak veriler toplanmış ve betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır ve mevcut durum analizi gerçekleştirmek için tarama modeli seçilmiştir.

2.1 Çalışma Grubu

Bu çalışmada Yakın Doğu Koleji'nde (YDK) öğrenim gören 9. sınıf öğrencileri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulanabilmesi için okul yönetiminden izin alınmıştır. Ölçekler tüm 9. sınıf öğrencilerine sınıf ortamında araştırmacılar tarafından uygulanmıştır. Ölçekler puanlanmadan önce gözden geçirilmiş ve eksik işaretleyen deneklerin formları araştırma dışı bırakılarak, toplam 167 öğrencinin cevapları üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 49.7'si (n=83) kız öğrencilerden, % 50.3'ü (n=84) erkektir.

2.2 Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri "Mesleki Olgunluk Ölçeği" ve "Karar Stratejileri Ölçeği" aracılığı ile toplanmıştır.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek amacıyla Kuzgun ve Bacanlı (1996) tarafından geliştirilen "Mesleki Olgunluk Ölçeği" kullanılmıştır. Beşli likert tipi derecelendirme ölçeği olarak geliştirilen ölçekte 40 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler "bana hiç uygun değil" (1), "bana pek uygun değil" (2), "bana biraz uygun" (3), "bana uygun" (4) ve "bana çok uygun" (5) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekteki maddelerden 19'u olumlu ve 21'i olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Olumsuz ifadelerin puanlaması ters yönden hesaplanmaktadır. Mesleki Olgunluk Ölçeğinden elde edilen puanlar arttıkça bireylerin mesleki olgunluk düzeyi yükselmekte, puanlar düştükçe ise bireylerin mesleki olgunluk düzeyi düşmektedir. Ölçekte 143 puandan aşağı alan öğrenciler mesleki olgunluk düzeyine ulaşmamış yani mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğunu, 143 ile 155 puan arası alan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin geliştirilmeye ihtiyaç olduğunu ve 155 puandan yukarı alanların ise mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması için içtutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı $\alpha=0.89$ bulunmuştur. Ölçeğin kararlılık kat sayısı testin tekrarı yöntemi ile

hesaplanmış ve $(r) = .82$ olarak bulunmuştur. Bu güvenilirlik katsayılarının ölçeğin ölçmek istediği değişkeni ölçmede oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Mesleki Olgunluk Ölçeğinin geçerliği ise, lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puanların akademik yetenekle ilişkisine, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve yaşın MOÖ'nden alınan puanları etkileyip etkilemediğine ve MOÖ'nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenme derecesine bakılarak belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin yeterli geçerlik düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir (Kuzgun & Bacanlı, 2005).

Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ), Kuzgun (1992) tarafından, bireylerin karar verme stratejilerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin faktör analizi çalışmaları sonucunda içtepesel, mantıklı, bağımsız karar verme ve kararsızlık alt ölçeği elde edilmiştir. Beşli likert tipi derecelendirme ölçeği olarak geliştirilen ölçekte 40 maddeden oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğe ait 10'ar madde bulunmaktadır. Bireyden her bir maddenin kendisine uygunluğuna göre, "Hiç uygun değilse A", "Pek uygun değilse B", "Biraz uygunsu C", "Uygunsu D" ve "Çok uygunsu E" harfini işaretlenmesi istenmektedir. Cevapların puanlanması bu sıra ile 1 ile 5 arasında yapılmaktadır. Her alt ölçekten alınabilecek en düşük puan 10 ve en yüksek puan 50'dir. Alt ölçekten alınan puanın artması bireyin o alt ölçeğe ilişkin karar verme stratejisini benimsediğini işaret etmektedir.

Karar Stratejileri Ölçeği bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Bu incelemeye göre, ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle belirlenen korelasyon katsayıları; içtepesel karar verme alt ölçeği için .81, mantıklı karar verme alt ölçeği için .80, bağımsız karar verme alt ölçeği için .52 ve kararsızlık alt ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir. Testin Cronbach's alpha formülü ile hesaplanan içtutarlılık değerleri ise; içtepesel karar verme alt ölçeği için .74, mantıklı karar verme alt ölçeği için .72, bağımsız karar verme alt ölçeği için .55 ve kararsızlık alt ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır.

Karar Stratejileri Ölçeğinin geçerlilik çalışmaları kapsamında ise yapı geçerliliği ve ayırt ediciliğine bakılmıştır. Ölçeğin geçerliliğini sınamak için 574 lise öğrencisine uygulanıp faktör analizi yapılmış ve dört alt ölçeğe ulaşılmıştır. Ölçeğin ayırt ediciliğini sınamak için ise öğrenciler üzerinde cinsiyetler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumuyla karşılaşan doktor, hukukçu, subay ve tiyatrocu yetişkinlere uygulanarak ölçekten alınan puanlar karşılaştırılmıştır. Buna göre ölçeğin bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür (Kuzgun, 2005).

2.2 Verilerin Analizi

Veriler araştırmacı tarafından SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu süreçte öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin ve kullandıkları karar verme stratejisinin belirlenmesi için frekans-yüzdeler, ortalama ve standart sapma; öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre karar verme stratejilerinde fark olup olmadığını araştırmak için ise çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılarak belirlenmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan lise 9. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek için frekans, yüzdeler, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ortalaması ve Standart Sapma Değerleri

Mesleki olgunluk düzeyleri	143 ve altı mesleki olgunluk düzeyi düşük		143-155 geliştirmeye ihtiyaç var		155 ve üstü mesleki olgunluk düzeyi yüksek		Genel ortalama (\bar{X})	SS
	f	%	f	%	f	%		
Lise 9. sınıf öğrencileri (n= 167)	98	58.7	36	21.6	33	19.8	141.79	16.10

Tablo 1 de görüldüğü gibi 167 lise 9. sınıf öğrencisinin mesleki olgunluk düzeyleri 3 kategoride toplanmıştır. Kuzgun ve Bacanlı'nın (2005) yaptığı çalışma sonucunda bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri düşük, geliştirilmeye ihtiyaç var ve yüksek olarak tanımlanmaktadır. Elde edilen verilere göre 98 (%58.7) lise 9. sınıf öğrencisinin mesleki olgunluk düzeyi düşük; 36 (%21.6)

öğrencinin mesleki olgunluk düzeylerinin geliştirilmeye ihtiyacı var ve 33 (%19.8) öğrencinin mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları genel ortalamaya bakıldığı zaman ise, öğrencilerin mesleki olgunluk puanları 141.79 (ss= 16.10), düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Araştırmaya katılan Lise 9. sınıf öğrencilerinin Karar Stratejileri Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden Aldıkları Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Alt Boyutlar	\bar{X}	SS
Mantıklı Karar Verme Stratejisi	26.38	4.72
İçtepesel Karar Verme Stratejisi	22.40	4.16
Bağımlı Karar Verme Stratejisi	20.97	3.49
Kararsız Karar Verme Stratejisi	19.64	4.57

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin ortalama değerleri incelendiği zaman ağırlıklı olarak mantıklı karar verme stratejisini ($\bar{X} = 26.38$; SS= 4.72) kullandıkları bulunmuştur. Mantıklı karar verme stratejisinden sonra sırası ile içtepesel karar verme stratejisini ($\bar{X} = 22.40$; ss= 4.16); bağımlı karar stratejisini ($\bar{X} = 20.97$; SS= 3.49) ve en düşük oranda kararsızlık karar verme stratejisini ($\bar{X} = 19.64$; ss= 4.57) kullandıkları bulunmuştur.

Araştırmaya katılan lise 9. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine göre karar verme stratejilerinde fark olup olmadığını araştırmak amacı ile elde edilen verilere çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) uygulanmıştır. MANOVA sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3 Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine İlişkin MANOVA Sonuçları

	Wilk's λ	F (8,236)	P	η^2
Mesleki Olgunluk Düzeyi	.730	5.018	.000	.145

Tablo 3 incelendiğinde mesleki olgunluk düzeyine (düşük, geliştirilmeye ihtiyaç var, yüksek) göre Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden alınan puanlarda anlamlı bir fark bulunmuştur ($\lambda=.730$, $F_{(8,236)}=5.018$, $p=.000$, $\eta^2=.145$). Farklı mesleki olgunluk düzeyine sahip bireylerin Karar Stratejileri alt boyutlarında farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre karar verme stratejileri ölçeğinin mantıklı, bağımlı ve kararsız alt ölçeklerinde anlamlı fark bulunmuştur ($p<.05$). İçtepesel alt ölçeğinde ise anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$). Bu farklılıkların hangi düzeyler arasında olduğunu belirlemek amacı ile Scheffe post-hoc testi kullanılmıştır. Mantıklı alt ölçeğinde, düşük ve yüksek mesleki olgunluk düzeyindeki gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yüksek mesleki olgunluk düzeyinde olan bireyler, düşük mesleki olgunluk düzeyinde olan bireylere göre mantıklı alt ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır. Bağımlı alt ölçeğinde, düşük ve yüksek mesleki olgunluk düzeyindeki gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Düşük mesleki olgunluk düzeyinde olan bireyler, yüksek mesleki olgunluk düzeyinde olan bireylere göre bağımlı alt ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır. Kararsız alt ölçeğinde ise düşük ve geliştirilmeye ihtiyacı olanlar ile düşük ve yüksek mesleki olgunluk düzeyindeki gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Düşük mesleki olgunluk düzeyinde olan bireyler, mesleki olgunluklarını geliştirilmeye ihtiyacı olan ve yüksek mesleki olgunluk düzeyinde olan bireylere göre kararsızlık alt ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır.

Tablo 4. Farklı Mesleki Olgunluk Düzeylerine Sahip Lise Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri Alt Ölçeğine İlişkin MANOVA Sonuçları

Alt Ölçekler	Düşük (N=72)		Orta (N=26)		Yüksek (N=26)		F (2,124)	p	η^2
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
Mantıklı	25.04	4.29	26.81	5.20	28.96	3.92	7.769	.001	.114
İçtepesel	22.56	3.80	21.85	4.47	22.35	3.46	.319	.728	.005
Bağımlı	22.21	3.22	20.42	4.04	19.65	3.89	5.964	.003	.090
Kararsız	20.81	4.63	17.96	3.24	17.92	4.22	6.716	.002	.100

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yakın Doğu Koleji Lise 9. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiği zaman, genel ortalama düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin % 58.7'sinin mesleki olgunluk düzeylerinin düşük çıkması önemli bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Mesleki olgunlukla ilgili literatür incelendiği zaman birçok araştırma sonucunda (Oğuz, 2008; Hamamcı ve Çoban, 2007; Çoban, 2005; İşgör ve Sezer, 2008) öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Literatürdeki bulguların araştırma sonuçları ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Bu sonucun nedeni, KKTC'nin siyasi durumu ve iş bulma olanaklarının kısıtlı olması, öğrencilerin meslek seçimi sürecinde gereken mesleki tutum ve yeterlikleri edinmemiş olmaları ve böylelikle kendilerini araştırma becerisine sahip olmamaları ile ilgili olabilir. Korkut (2007) araştırmasında, psikolojik danışmanların sadece üçte birinin mesleki rehberlik hizmetlerinin yaşam boyu olduğunu düşündüklerini ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da, her ne kadar KKTC okullarında PDR hizmetlerinin gelişimsel yaklaşım çerçevesinde uygulanması gerektiği görüşü mevcut olsa da, henüz gelişimsel açıdan PDR hizmetlerinin etkili bir şekilde uygulanmadığını düşündürmektedir. Super'in mesleki gelişim kuramına göre (araştırma kapsamına alınan lise 9. sınıf öğrencileri) mesleki gelişim basamaklarından araştırma evresindedirler ve kendileri ile ilgili gereksinimlerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin, değerlerinin ve seçeneklerinin dikkate alınması gereken bir dönemdir (Kuzgun, 2003). Doğru bir meslek seçimi için sözü edilen özelliklerin bu dönemde kazanılmış olması gerekmektedir. Böylelikle Super'in belirttiği gibi, bireylerin mesleki gelişimsel görevlerini başarı ile gerçekleştirmeleri kendilerini bir sonraki görevlere hazırlamada yardımcı olabilir (Swanson ve Fouad, 1999). Meslek gelişimi ve seçimi sürecinin birbirine bağlı aşamalardan oluştuğu düşünülürse, mesleki olgunluk düzeyleri düşük olan bireylere okullarda Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetleri kapsamında, özellikle bu konuda hazırlanan grup rehberliği eğitimleri ile, daha yoğun mesleki rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerekmektedir. Bu konuda alanyazın incelendiği zaman, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmak amaçlı gerek sınıf içi etkinlikler, gerekse deneysel çalışmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmede etkili olduğu tespit edilmiştir (Talib, Arif ve Salleh, 2010; Ayas, Deniz ve Kağan, 2010; İşgör ve Sezer, 2008; Bacanlı, 1995; Usluer, 1996; Uskaner, 1999).

Araştırmaya katılan öğrencilerin Karar Stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlara göre daha çok mantıklı karar stratejisini kullanarak karar verdikleri ve en az düzeyde de kararsızlık stratejisini kullandıkları görülmüştür. Çoban ve Hamamcı (2006) ile Kuzgun (2005)'un araştırma sonuçlarında da benzer bulgular elde edilmiştir. KKTC'de çoğunlukla ailelerin demokratik yapıya sahip olmaları,

verilecek olan kararlarda çocuklarına da söz hakkı tanıdığı bir genel aile yapısının olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman, öğrencilerin ağırlıklı olarak mantıklı karar verme stratejisini kullanmaları beklenen bir sonuç olarak ifade edilebilir. Ayrıca araştırmanın yapıldığı okulun özel kolej olması, bu okula devam eden öğrencilerin daha donanımlı ortamlarda eğitim aldıkları ve ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin yüksek olmasından dolayı ergenlerin çeşitli uyarıcılara daha fazla açık oldukları, böylece karar verme durumuyla daha sık karşı karşıya kalmaları sonucu mantıklı karar verme becerilerinin geliştiği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencileri mantıklı karar verme stratejisinden sonra sırası ile içtepesel karar verme stratejisini, bağımlı karar stratejisini ve en düşük oranda kararsızlık karar verme stratejisini kullandıkları bulunmuştur. Özellikle lise 9. sınıf ergenler için hem gelişimsel açıdan hem de ileride seçmeği düşündükleri mesleğe uygun alan seçimi yapmak zorunda oldukları kritik bir dönemdir. Mantıklı bir şekilde düşünülmeden, sezgilerine göre, tepkisel davranılarak verilecek olan kararlar bireyin geleceğini olumsuz olarak etkilemektedir. Çakır (2004)'ın da belirttiği gibi gençlerin henüz hazır değilken alan seçimi yapması, o kişinin ileride daha olumsuz yaşantılarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu konu ile ilgili alanyazın incelendiği zaman karar verme becerisinin öğretilmeyen bir beceri olmadığını, bireylere öğretilerek kazandırılabilceğini ortaya koymaktadır (Byrnes, 1998; Fuligni ve Eccles, 1993; Klaczynski, Byrnes ve Jacobs, 2001; Taal ve De Carvalho, 1997). Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetlerin temel işlevlerinden bir tanesi de bireylerin kendini tanıması, anlaması, problemlerini çözmesi ve gerçekçi kararlar almasına yardımcı olmak olarak tanımlanmaktadır (Kuzgun, 2008; Yeşilyaprak, 2003; Kepçeoğlu, 1999). Bu tanımdan da anlaşılabilceği gibi etkili karar verme becerisine sahip olmayan bireyler için okullarda Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetleri kapsamında ergenlerin karar verme becerilerini geliştirici eğitim programlarının uygulanması, etkili karar verme becerilerinin öğretilmesi ve ergenlerin bu becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre karar verme stratejilerinde fark olup olmadığını araştırmak amacı ile yapılan çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre mesleki olgunluk düzeyi yüksek olan öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi alt boyutundan daha yüksek puan almaları; mantıklı karar verme stratejisinin mesleki olgunluk düzeyinde anlamlı bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar incelendiği zaman mantıklı karar verme stratejisi ile mesleki olgunluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Blustein, 1987; Powell ve Luzzo, 1998). Bu bulguların araştırma sonuçları ile tutarlı olduğu görülmektedir. Mesleki olgunluk, bireylerin yaşına uygun olan mesleki görevleri yerine getirme ve karar vermeye hazır olma olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca mesleki olgunluğun duyuşsal (mesleki gelişim sürecine yönelik tutum) ve bilişsel boyutunun (bireyin karar verme becerilerini içerdiği) da olduğu üzerinde durulmaktadır (Crites, 1971). Bu açıdan ele alınıp incelendiği zaman, bireylerin doğru bir meslek kararı verebilmeleri için hem kendileri hem de meslekler hakkında bilgi toplama, değerlendirme ve bu doğrultuda karar vermeleri beklenmektedir. Bu kararı etkili biçimde verebilmeleri için de mantıklı karar verme stratejisini kullanmaları beklenmektedir. Bu nedenle mesleki olgunluk düzeyleri yüksek olan bireylerin mantıklı karar verme stratejisine sahip oldukları görülmüştür.

Karar Stratejileri Ölçeğinin bağımlı alt ölçeğinde ise, düşük ve yüksek mesleki olgunluk düzeyindeki gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Düşük mesleki olgunluk düzeyinde olan bireyler, yüksek mesleki olgunluk düzeyinde olan bireylere göre bağımlı alt ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır. Bağımlı karar stratejisini kullanan bireyler karar verirken başkalarının önerilerine önem veren ve başkalarının doğruyu bileceğine inanan bireyler olarak açıklanmaktadır (Kuzgun, 2005). Böylece bireyler karar verme sorumluluğundan kaçınarak başkalarının kendisi adına karar vermesini beklemektedir. Böyle bir durumda bireylerin genellikle ana baba tutumu önemli rol oynamaktadır. Özellikle çocuklarını devamlı olarak etkilemeyi ve yönlendirmeyi temel hakları ve görevleri olarak algılayan ana babalar, onların üstlerine aşırı derecede düşerek ya da kendi özençlerini gerçekleştirmeye zorlayarak çocuklarının kendilerini yönetme yeteneğini geliştirmelerine engel olmaktadır (Kuzgun, 2003). Özellikle verilecek olan karar büyük yaşamsal sonuçlara sahipse ergenlerin kullanacağı karar stratejisi değişebilmektedir. Bireyler ergenlik döneminde hem güç istemektedirler hem de sorumluluk almakta isteksiz de kalabilmektedirler. Özellikle ebeveyn güvenini,

desteğini kaybetmemek için ergenlerin karar verme sürecinde çelişki yaşayabilecekleri görülebilmektedir (Schvaneveldt ve Adams, 2001). Aile ve ergenlerin arasındaki iletişim olumlu olduğunda ve ailenin daha esnek bir yapıda olduğu durumlarda, ergenlerin kararlara katılım isteğinin arttığını; bu nedenle ergenlerin karar verme becerilerinin gelişimi için aile içerisinde sorumluluk verilmesi gerektiğini belirtmektedirler (Schvaneveldt ve Adams, 2001).

Eldeleklioğlu (1999)'nun karar stratejileri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişki konulu araştırmasında olumsuz (otoriter, koruyucu, istekçi) ana-baba tutumlarının ergenlerin karar verme becerilerinin gelişimini engellediğini ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda Hamamcı ve Hamurlu (2005)'nin araştırma sonucunda da, meslek gelişimine yönelik olumlu tutumları olan babaların çocuklarının mesleki kararsızlık düzeylerinin, meslek gelişimine yönelik olumsuz tutuma sahip olan babaların çocuklarından daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan Kuzgun'a (2003) göre, özellikle bağımlı olan bireyler karar verirken bilgi yetersizliği olduğu durumlarda başkalarının görüşlerine başvurumaktadırlar. Yetersiz bilgiye sahip olan bireyler meslekleri yeterince araştırmamakta ve değerlendirmemekteler. Bu nedenle bağımlı karar verme becerisini kullanan bireylerin gösterdikleri tutum ile mesleki olgunluk düzeylerinin düşük olması sonucunun örtüştüğü düşünülmektedir.

Kararsız alt ölçeğinde ise düşük ve orta ile düşük ve yüksek olgunluk düzeyindeki gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. Düşük mesleki olgunluk düzeyinde olan bireyler, orta ve yüksek mesleki olgunluk düzeyinde olan bireylere göre kararsızlık alt ölçeğinden daha yüksek puanlar almıştır. Bu bulgular düşük mesleki olgunluk düzeyine sahip olan lise 9. sınıf öğrencilerinin kararsızlık alt ölçeğini daha fazla kullandıklarını göstermektedir. Mesleki olgunluk ve mesleki karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığı zaman; mesleki olgunluk düzeyleri düşük olan bireylerin mesleki kararsızlık düzeylerinin de yüksek olduğu bulgulanmıştır (Çakır, 2003; Newman ve Fugua, 1990; Levinston ve Ohler, 1998). Eğer bir birey meslek tercihlerini kesinleştirme çağına geldiği halde bunu yapamıyorsa o zaman kararsızlıktan söz edilebileceği vurgulanmaktadır. Mesleki olgunluk düzeyi düşük olan ve kararsızlık stratejisini kullanan ergenlerin de sık sık kararlarını değiştirmeleri veya kararlarını bir türlü netleştiremedikleri görülmektedir (Kuzgun, 2003).

Bu araştırma sonucunda, içtepsel karar veme becerisinin bireylerin mesleki olgunluk düzeylerini yordamadığı bulunmuştur. Meslek seçimi gibi insan yaşamını büyük ölçüde etkileyen kararlar söz konusu olunca, bireylerin detaylı bir şekilde hem kendilerini hem de seçeneklerini inceleyip, değerlendirme yapmaları beklenmektedir. Araştırmadaki ergenlerin meslek kararı verirken sezgilerine göre değerlendirme yapmadıkları ve hoşşa giden seçeneklere göre karar vermedikleri ortaya çıkmıştır.

Özetle araştırma sonuçları, lise 9. sınıf öğrencilerinin karar verme stratejileri boyutunda mantıklı karar verme stratejisini ağırlıklı olarak kullandıklarını ancak yeterli mesleki olgunluğa erişemediklerini göstermiştir. KKTC'deki siyasi durumun, çözümsüzlüğün ve geleceğe dair kaygı ve umutsuzlukların çok önemli bir konu olan mesleki olgunluğu ve gelişimi olumsuz etkilediği söylenebilir. Ercan (2001)'in da ifade ettiği gibi, ortaöğretim döneminde kişisel, eğitsel ve mesleki gelişim açısından rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı olarak sürdürülmesi ve lise döneminde de okul psikolojik danışmanlarının öğrencilerin ergenlik sorunları ve meslek seçme sorunlarını çözme konusunda yardımcı olmaları gerekmektedir. KKTC'de özellikle meslek seçimi süreci ile ilgili çalışmalara rastlanmaması ve bu araştırma bulgularının işaret ettiği sonuç, KKTC okullarında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik hizmetleri içinde sunulacak olan mesleki rehberlik ve danışmanlığı ile ilgili ihtiyaçların belirlenmesine ve uygulamaların yapılmasına yönelik çalışmaların planlanması ve yürütülmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

5. ÖNERİLER:

Bu çalışmadan ulaşılan genel sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

- Meslek gelişiminin sistemli ve birbirine bağlantılı bir süreç içerisinde geliştiği göz önünde bulundurularak, özellikle ortaöğretim döneminden itibaren mesleki rehberlik çalışmalarına ve grup danışmanlığı programlarına daha fazla yer verilmesi gerekmektedir.

- KKTC’de yaşanan sorunlar göz önüne alındığı zaman özellikle öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ve karar verme becerilerinin, ana-baba tutumları, gelecek kaygısı gibi farklı değişkenlerle birlikte ele alınıp incelenmesi önerilebilir.
- Okullardaki rehberlik hizmetlerinin sadece öğrencilerle sınırlandırılmadan, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen özellikle ailelere de PDR uzmanlarınca bilgilendirici çalışmaların yapılması önerilebilir. Böylece öğrencilerin de daha sağlıklı meslek kararı vermesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
- Bu araştırma sadece bir lise 9. sınıf öğrenciler üzerinde ve özel kolejde uygulanmıştır. İleride bu konudaki araştırmaların tüm KKTC genelinde ve sınıf düzeylerinde yapılması hem literatüre hem de okullarda yapılacak olan hizmetlerin planlanmasına katkı sağlayacağından dolayı önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acısu, S. (2002). *Koruma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, S. (2002). Ana- babaları farklı rehberlik anlayışına sahip olan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7, 126-135.
- Akbalık, G. (1991). *“Ortaokul III.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri”*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayas, T., Deniz, M. ve Kağan, M. (2010). Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2), erişim: <http://www.insanbilimleri.com>.
- Bacanlı, F. (1995). Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bacanlı, F. ve Sürücü, M. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 7-35.
- Bal, P.N (1998). *Ergenlik döneminde mesleki karar verme olgunluğunun incelenmesi ve “mesleki karar verme eğitimi programı”nın etkisinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Blustein, D. (1987). Decision-making styles and vocational maturity: an alternative perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 30, 61-71.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (1), 133-149.
- Byrnes, J.P. (1998). *The nature and development of decision-making: A self regulation model*. USA: Earlbaum Manwah NJ.
- Çakır, M. A. (2003). Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki karar envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (2), 1-14.
- Çoban, A. E. ve Hamamcı, Z. (2006). Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 393-402.
- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 39-54.
- Crites, J. O. (1971). *The maturity of vocational attitudes in adolescence*, Washington DC: American personnel and guidance association.
- Doğan, H. ve Kuzgun, Y. (2008). Bilgi verici danışmanlık programının üniversiteye giriş sınavı ve üniversite eğitimine ilişkin yanlış inançlara etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 291-306.
- Eldeleklioğlu, J. (1999). Karar stratejileri ve ana- baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 11 (2), 7-13.
- Ercan, L. (2001). Ergenlik döneminde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9 (2), 47-58.
- Ersever, H.Ö. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerine etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Friedmann, I. A., & Mann, L. (1993). Coping patterns in adolescent decision-making: An Israeli- Australian comparison. *Journal of Adolescence*, 16, 187-199.
- Fulgini, A. J. & Eccles, J. S. (1993). Perceived parent-child relationships and early adolescents orientation toward pers. *Developmental Psychology*, 29, 622-632.
- Gardner, D. C., Beatty, G. J. (2001). Locus of control change techniques: Important variables in work training. *Education*, 100 (3), 237-242.
- Hamamcı, Z., Çoban, A. E. (2007). Mesleki olgunluk ve kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 27 (3), 31-42.
- İşgör, İ.Y., Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18,(2) 239-252.

- Johnson, R.H. (1978). Individuals styles of decision making: A theoretical model for counseling. *Personnel and Guidance Journal*, 56, 530-536.
- Kağnıcı D. Y. (1999). *Vocational maturity of METU preparatory school students*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul. Alkım Yayınevi.
- Klaczynski, P. A., Byrnes, J. B., & Jacobs, J. E. (2001). Introduction: special issue on decision making. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 22, 225-236.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32, 187-197.
- Kracke, B. (1997). Parental behaviors and adolescents' career exploration. *Career Development Quarterly*, 45, 341-350.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı, kuram ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2003). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y., Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2005). Karar stratejileri ölçeği. Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (edt). *PDR'de kullanılan ölçekler*. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2008). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lee, K. (2001). A cross- cultural study of the career maturity of Korean and United States high school students. *Journal of Career Development*, 28 (1), 43-57.
- Lewinson, E. M & Ohler, D. L. (1998). Transition from high school to college for students with learning disabilities: needs, assesment and services. *High School Journal*. 82 (1), 62-74.
- Luzzo, A. D. (1993). Predicting the career maturity of undergraduates: a comparison of personal, educational and psychological factors. *Journal of College Student Development*, 34, 271-275.
- Luzzo, A. D. & Pierce, G. (1998). Effects of discover on the career maturity of middle school students. *The Career Development Quarterly*, 45,170-172.
- McDonald, J. L. & Jessell, J. C. (1992). " Influence of selectes variables on occupational attitudes and perceived occupational abilities of young adolescents", *Journal of Career Development*, 18 (4), 239-250.
- Newman, J. & Fuqua, D. R. (1990). Futher evidence for the use of career subtypes in defining career status. *Career Development Quarterly*, 39,176-188.
- Oğuz, Ö. (2008). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Osipow, S. H. & Redd, R. (1985). Decision making style and career indecision in college students. *Journal of Vocational Behavior*, 27, 368-373.
- Payne, W. J., Betteman, R. J., & Johnson, J. E. (1993). *The adaptive decision maker*. USA: Cambridge University Pres.
- Powell, D. & Luzzo, D. A. (1998). Evaluating factors associates with the career maturity of high school students. *The Career Development Quarterly*, 47, 145-158.
- Sahraç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Schvaneveldt, J. D. & Adams, G. R. (2001). Adolescents and the decision- making process. *Theory Into Practice*, 22 (2), 98-104.
- Scott, S.G. & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*. 55 (5), 818-831.
- Sekmenli, T. (2000). *Lise I. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Super, D.E., Crites, J.O., Hummel, R., C., Moser, H., L., Overstreet, P. L ve Warnath, C. F. (1975). *Vocational development a framework for research*. New York: Teachers College Pres, Columbia University.
- Swanson, J. L. & Fouad, N. A. (1999). *Career theory and practice learning through case studies*. California: Sage Publications.
- Taal, M., & De Carvalho, F. S. (1997). Stimulating adolescents decision making. *Journal of Adolescence*, 20, 223-226.
- Talib, J. A., Arif, A. M. & Salleh, A. (2010). The effects of career intervention program on community college students' career development. *Procedia Social and Behavioral sciences*. 7 (C), 629-634.
- Thunholm, P. (2004). Decision-making style: Habit, style or both?. *Personality and Individual Behavior Differences*, 36,931-944.
- Turner, S. & Lapan T. R. (2002). Career self- efficacy and perceptions of parent support in adolescent career development. *The Career Development Quarterly*, Vol. 51, 44-55.
- Uskaner, A. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin lise birinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Usluer, E. (1996). *Meslek inceleme yaşantısının mesleki olgunluğa etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Yazar, A. (1997). *Genel ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım* (7. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Extended Abstract

Development of societies is related to the cultivation of individuals who can give healthy decisions. Healthy professional decisions, on the other hand, require sound accumulation and analysis of knowledge. In other words, individuals have to possess detailed knowledge about professions and establish a connection between themselves and the characteristics of the vocations in order to be able to give healthy decisions. It is observed that individuals who begin their careers in vocations that are suitable for their personalities become more productive and happy in their professional lives. In addition, choice of profession affects familial and other social relations of individuals. The important point here is that individuals should choose the profession which can satisfy the requirements that will provide the maximum opportunities for their self-development (Kuzgun, 2000). As Yeşilyaprak (2003) suggests, the decision about profession is also essential in that it shapes the worldview, daily lifestyle, relations with other people and habits of individuals as well as in terms of planning the manpower that will ensure societal development.

Choice of profession occurs as a result of a complicated and long process. In this process there are several factors that affect choice of profession of individuals. However, as stated by Bacanlı ve Sürücü (2006), determination of decision-making strategies that adolescents have can be more effective in terms of planning of the services to be provided. Therefore, in this study it has been conceived that identification of the relation between vocational maturity levels and decision-making strategies of students was important and the research was conducted accordingly. The reason for which the research would depart from the focus of the relation between vocational maturity levels and decision-making strategies is that there is a necessity for the identification of the vocational maturity levels of students and their decision-making patterns so that psychological counseling and guidance services could be provided effectively and the decision about profession, which is vital, can be given in a healthy manner. In line with this general purpose, the answers to the following questions were sought.

1. What is the vocational maturity level of the 9th grade students?
2. What decision-making strategies are employed by 9th grade students?
3. Is there a significant relation between vocational maturity levels and decision-making strategies of 9th grade students?

Data collected in this study were appropriate for quantitative analysis and screening model, which is a descriptive research method, was employed; the screening model was preferred for current state analysis. In this study the working group was formed by 167 ninth grade students who were enrolled at Near East High School (NEHS). 49.7% of the students who took part in this study were girls and 50.3% (n=84) of them were boys. In order to identify the vocational maturity levels of high school students, "Vocational Maturity Scale" developed by Kuzgun and Bacanlı (1996) and "Decision Making Strategies Scale" developed by Kuzgun (1992) were employed.

According to the average score received by high school students from vocational maturity scale, the vocational maturity level of 98 (58.7%) ninth-grade students are low, the level of 36 (21.6%) students need development and the vocational maturity level of 33 (19.8%) students are high. When the general average received by students is considered, it is found out that the vocational maturity scores of students are low with 141.79 (sd= 16.10). When the average of high-school students received from decision making strategies scale is examined, it is found out that they mostly employ rational decision making strategy ($\bar{X} = 26.38$; SS= 4.72), which is followed by impulsive decision making strategy ($\bar{X} = 22.40$; sd= 4.16), dependent decision making strategy ($\bar{X} = 20.97$; sd= 3.49) and lastly, indecision decision making strategy ($\bar{X} = 19.64$; sd= 4.57).

Multi-variate analysis of variance (MANOVA) has been employed in order to examine whether there is a difference in decision making strategies of 9th grade students according to their vocational maturity levels and significant difference has been detected in the scores received from Decision Making Strategies Scale according to vocational maturity levels (low, needs development, high) ($\lambda=.730$, $F_{(8,236)}= 5.018$, $p=.000$, $\eta^2=.145$). Significant difference has been found in rational, dependent and indecision sub-scales of the decision-making strategies scale of students according to

their vocational maturity levels ($p < .05$). Scheffe post-hoc test was employed in order to determine the intervals within which these difference were located. Significant difference has been found in rational sub-scale between groups at high and low vocational maturity levels. Individuals who are at high vocational maturity level received higher scores from rational sub-scale compared to the individuals who are at low vocational maturity level. As for dependent sub-scale, significant difference has been found in dependent sub-scale between groups at high and low vocational maturity levels. This time individuals who are at low vocational maturity level received higher scores from rational sub-scale compared to the individuals who are at high vocational maturity level. At indecision sub-scale, significant difference has been found between low and need-development groups and low and high vocational maturity levels. Individuals who are at low vocational maturity level received higher scores from indecision subscale compared to individuals at need-development and high vocational maturity levels.

When the research findings are examined, it has been found out that (i) 9th grade students mostly employ rational decision-making strategy at decision-making strategies dimension, and (ii) they did not reach sufficient level of vocational maturity. It can be suggested that political environment, deadlock, concerns about future and despair in TRNC negatively affects vocational maturity and development, which is an important issue. As stated by Ercan (2001), at secondary education level guidance services related to personal, educational and vocational development have to be conducted in a sufficient and comprehensive manner and school psychological consultants have to assist students in solving their problems related to adolescence and choice of profession during high school years. The conclusion indicated by the lack of studies related to choice of profession in TRNC has revealed a necessity for determination of relevant needs through vocational guidance and consultancy, which will be provided within psychological consultancy and guidance services at TRNC schools, as well as a necessity for planning and conducting studies for more implementation related to vocational counseling.